

REPUBLIKA HRVATSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
Z A G R E B

Broj: Gop 1/2023-15

U I M E R E P U B L I K E H R V A T S K E
P R E S U D A

Vrhovni sud Republike Hrvatske u vijeću sastavljenom od sudaca mr. sc. Dražena Jakovine predsjednika vijeća, Đura Sesse člana vijeća i suca izvjestitelja, Ljiljane Hrastinski Jurčec, Goranke Barać-Ručević, Mirjane Magud, dr. sc. Jadranka Juga, Renate Šantek, Ivana Vučemila, Damira Kontreca, Dragana Katića, mr. sc. Senije Ledić, Željka Pajalića i Marine Paulić članova vijeća, o pitanjima važnim za jedinstvenu primjenu prava u povodu prijedloga Trgovačkog suda u Zagrebu poslovni broj P-1900/2022 od 5. lipnja 2023., sjednici održanoj 10. siječnja 2024.,

p r e s u d i o j e :

Na pitanja koje glase:

„Postoji li nasljednik imatelj poslovnog udjela te time i aktivno legitimiran pobijati odluke skupštine društva, u trenutku ostaviteljeve smrti sukladno odredbi čl. 129. st. 1. Zakona o nasljeđivanju ili tek upisom u knjigu poslovnih udjela sukladno odredbi čl. 411. st. 1. i 2. ZTD-a, te je li na navedeno ima utjecaja činjenica da je pokrenut postupak pobijanja odnosno proglašenje ništetnim oporuke na temelju koje je postao oporučni nasljednik kao i činjenica da nije doneseno rješenje o nasljeđivanju iza ostavitelja?

Postoji li zakonski nasljednik imatelj poslovnog udjela te time i aktivno legitimiran pobijati odluke skupštine društva, u trenutku ostaviteljeve smrti sukladno odredbi čl. 129. st. 1. Zakona o nasljeđivanju ili tek upisom u knjigu poslovnih udjela sukladno odredbi čl. 411. st. 1. i 2. ZTD-a te je li na navedeno ima utjecaja činjenica da nije doneseno rješenje o nasljeđivanju iza ostavitelja?“

zauzima se pravno shvaćanje kako slijedi:

„Kada između nasljednika postoji spor o pravu na nasljedstvo ili veličini nasljednog dijela do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima sunasljednici upravljaju i raspolažu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspolažu stvarima, osim onim što je povjereno na upravljanje izvršitelju oporuke ili skrbniku ostavine u smislu čl. 141. Zakona o nasljeđivanju i čl. 417. Zakona o trgovačkim društvima.

Svi sunasljednici do rješenja spora o pravu na nasljedstvo ili o veličini nasljednog dijela, stječu poslovne udjele sukladno odredbi čl. 411. st. 1. ili sukladno odredbi čl. 411. st. 2. ZTD-a trenutkom smrti ostavitelja.“.

Obrazloženje

1. Kod ovog suda zaprimljen je prijedlog suca Trgovačkog suda u Zagrebu za pokretanje oglednog postupka sukladno odredbi čl. 502.j Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 57/11, 148/11-proč.tekst, 25/13, 28/13, 89/14, 70/19 i 80/22 - dalje: ZPP).

2. Prema navodima prijedloga trenutno se na Trgovačkom sudu u Zagrebu vode četiri postupka gdje se traži utvrđenje ništetnosti odluka skupštine trgovačkog društva i to u odnosu na različite skupštine istog društva. U navedenim postupcima još nisu donesene meritorne prvostupanjske odluke.

3. Rješenje u svim tim postupcima ovisi o istom pravnom pitanju koje je prema stavu suda prvog stupnja važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni i za razvoj prava kroz sudsku praksu.

4.1. U prijedlogu se navodi da u skladu s odredbama čl. 357. st. 2. i čl. 362. toč. 2. i 3. Zakona o trgovačkim društvima („Narodne novine“, broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19 - dalje: ZTD) u vezi s odredbom čl. 448. i čl. 449. ZTD-a, za podnošenje tužbe ovlašten je imatelj poslovnog udjela.

4.2. Prema odredbi čl. 411. st. 1. ZTD-a, u odnosu na društvo član društva je samo onaj tko je upisan u knjizi poslovnih udjela i o čijem je članstvu u društvu obaviješten registarski sud.

4.3. Nadalje, prema odredbi čl. 412. st. 1. ZTD-a, poslovni udjeli mogu se steći nasljeđivanjem, a sukladno odredbi čl. 129. st. 1. Zakona o nasljeđivanju u času ostaviteljeve smrti nasljednik stječe nasljedno pravo i na njega po sili zakona prelazi ostavina umrle osobe, čime postaje njegovo nasljedstvo.

4.4. Slijedom navedenog, prema navodima iz prijedloga, odluka u sporovima ovisi o rješavanju pravnih pitanja važnih za jedinstvenu primjenu prava, kao što je to navedeno u izreci ovog rješenja.

4.5. Sukladno odredbi čl. 502.lj st. 1. ZPP-a, razlozi zbog kojih sud smatra da su ova pitanja važna u smislu odredbe čl. 385.a st. 1. ZPP-a, su navedeni u alineji 2. st. 1. čl. 385.a ZPP-a, ističući da je riječ o pravnom pitanju o kojem nema prakse revizijskog suda, pogotovo što sudska praksa višeg suda u svim predmetima koji se vode između istih stranaka nije jedinstvena.

4.6. Sud ističe, da u postupcima između istih stranaka, osim gore navedena četiri postupka, u kojima je meritum spora, utvrđenje ništetnosti odluka skupštine i u kojima

nije meritorno odlučeno o tužbenom zahtjevu, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, je u više postupaka i to tri koja su se vodila povodom prijedloga za određivanje privremene mjere, pet postupaka koja se odnose na područje sudskog registra i tri parnična postupka od gore navedena četiri ali u kojima se po žalbi odlučivalo o rješenjima kojima je prvostupanjski sud odredio prekid postupka do pravomoćnog okončanja postupaka pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu (smatrajući da se radi o prethodnom pitanju) donio odluke koje nisu na jedinstveni način riješile navedeno pitanje, već upravo suprotno, u navedenim odlukama je upravo u odnosu na postavljena pitanja, Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, u pojedinim odlukama, smatrao da navedeni postupci koji se vode pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu, predstavljaju prethodno pitanje odnosno da do odluke u tim postupcima tužiteljica nema još uvijek aktivnu legitimaciju već da je potencijalni nasljednik, dok je u pojedinim odlukama smatrao suprotno, odnosno da tužiteljica ima aktivnu legitimaciju budući da je smrću ostavitelja i proglašenjem oporuke, postala imatelj poslovnog udjela.

4.7. S obzirom na tu činjenicu, te činjenicu da nema prakse Vrhovnog suda Republike Hrvatske o navedenim pitanjima, sud prvog stupnja smatra da su ostvareni uvjeti za pokretanje oglednog postupka.

5.1. Ovaj sud je postupio sukladno odredbi čl. 502.1 Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 57/11, 148/11-proč.tekst, 25/13, 28/13, 89/14, 70/19 i 80/22 - dalje: ZPP) te je zatražio od predsjednika svih trgovačkih sudova podatke jesu li se pred njihovom sudovima kao sporna pokazala pitanja kao u izreci ovog rješenja.

5.2. Iz očitovanja trgovačkih sudova slijedi da se pred tim sudovima ne vode postupci u kojima bi se pojavila kao sporna pravna pitanja kao u ovom postupku.

6. Iz odluka priloženih uz prijedlog slijedi da glede pitanja aktivne legitimacije nasljednika imatelja poslovnih udjela postoji različita pravna shvaćanja drugostupanjskog suda, tako je u odlukama Visoki trgovački sud Republike Hrvatske poslovni broj PŽ-4607/2022-2 od 14. studenoga 2022., PŽ-220/2022-2 od 24. siječnja 2022., PŽ-5222/2021-2 od 5. studenoga 2021. i PŽ-5988/2021-3 od 10. veljače 2022. smatrao da navedeni postupci koji se vodi pred Općinskim građanskim sudom u Zagrebu predstavljaju prethodno pitanje, odnosno da do odluke u tim postupcima tužiteljica nema još uvijek aktivnu legitimaciju već da je potencijalni nasljednik, a u odlukama istog suda poslovni broj PŽ-4548/2022-2 od 8. studenoga 2022., PŽ-3864/2021-3 od 10. kolovoza 2021., PŽ-1829/2022-2 od 19. svibnja 2022., PŽ-794/2023-2 od 14. ožujka 2023., PŽ-1830/2022-3 od 18. svibnja 2023., PŽ-330/2022-2 od 13. lipnja 2022. i PŽ-4480/2022-2 od 22. studenoga 2022. navedeni sud smatra da tužiteljica ima aktivnu legitimaciju budući da je smrću ostavitelja i proglašenjem oporuke postala imatelj poslovnog udjela.

7. Sukladno odredbi čl. 502.1j st. 3. ZPP-a Odluka o dopuštenosti donijet će se vodeći računa o:

- broju pokrenutih postupaka te predvidivom roku u kojem bi oni redovitim putem mogli biti pravomoćno okončani,

- vjerojatnosti da dođe do nejedinstvene primjene prava te mogućim štetnim posljedicama koje bi mogle uslijediti zbog dugotrajnosti redovitog postupka ujednačavanja pravnih shvaćanja sudova,

- potrebi da se radi što kvalitetnijeg rješavanja pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava raspravi pred većim brojem prvostupanjskih i drugostupanjskih sudova.

8. Vodeći računa da sud drugog stupnja o pravnim pitanjima u ima različita pravna shvaćanja, da se u tim postupcima radi o činjeničnoj i pravnoj situaciji koja se može s obzirom na veliki broj trgovačkih društava gdje su fizičke osobe imao dionica i upravljačkih prava ponoviti u budućnosti, da se radi o pitanjima o kojima ovisi poslovanje trgovačkih društava i zakonito donošenje odluka važnih za sama trgovačka društva, da je u takvim stvarima upravo zbog ovlasti skupština trgovačkih društava važno da postoji stabilno i jasno rješenje ovih pitanja vijeće ovog suda je rješenjem od 18. listopada 2023. u smislu odredbe čl. 502.lj st. 2. ZPP-a odlučilo dopustiti prijedlog suda prvog stupnja.

9. Odluka o dopuštenosti od 18. listopada 2023. dostavljanje strankama i objavljena je na mrežnim stranicama trgovačkih sudova.

10. Radi zauzimanja pravnog shvaćanja, sukladno odredbi čl. 502.m ZPP-a nužno je dovesti u vezu odgovarajuće odredbe Zakona o trgovačkim društvima („Narodne novine“, broj 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 152/11-proč.tekst, 111/12, 125/11, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23 i 130/23 - dalje: ZTD) i Zakona o nasljeđivanju („Narodne novine“, broj 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19 - dalje: ZN).

11. Prema odredbi čl. 409. st. 1. ZTD-a uprava je dužna voditi knjigu poslovnih udjela društva u koju se unose tvrtka, odnosno ime i prezime, sjedište i adresa, odnosno prebivalište svakoga člana društva, ako je član društva pravna osoba podaci o njenom upisu u odgovarajućem registru, a sukladno odredbi st. 2. istog članka u knjizi poslovnih udjela upisuje se na temelju prijave zainteresirane osobe ili na temelju saznanja nekoga od organa društva svaka izmjena podataka koji su u njoj navedeni. Uprava društva dužna je o svakoj promjeni članova društva ili njihovih poslovnih udjela bez odgađanja izvijestiti registarski sud dostavljanjem popisa članova društva koji potpišu članovi uprave, u kome se navode imena i prezimena članova društva, prebivalište, a za pravne osobe tvrtka i sjedište, osobni identifikacijski broj, nominalni iznosi poslovnih udjela koji im pripadaju i redni brojevi pod kojima ih se u društvu vodi, ono što je na temelju toga uplaćeno društvu te što je ono eventualno vratilo članu.

Uprava mijenja popis članova društva na temelju priopćenja o promjeni i podnesenog dokaza da je do promjene došlo.

12. Odredbom čl. 411. st. 1. ZTD-a određeno je da je u odnosu na društvo član društva samo onaj tko je upisan u knjizi poslovnih udjela i o čijem je članstvu u društvu obaviješten registarski sud. Popis članova društva koji uprava dostavlja registarskom sudu mijenja se dostavljanjem tome sudu novog popisa s odgovarajućim dokazima o nastalim promjenama.

13. Kao zaštitna klauzula, član društva zaštićen je odredbom st. 2. čl. 411. kojom je propisano da se smatra se da je u knjizi poslovnih udjela obavljen upis s danom kada društvu prisprije prijava za upis kojoj je priložena izjava iz čl. 410. st. 2. ZTD-a („U knjizi poslovnih udjela upisuje se na temelju prijave zainteresirane osobe ili na temelju saznanja nekoga od organa društva svaka izmjena podataka koji su u njoj navedeni“), ako ispunjava uvjete koji se traže za takav upis, bez obzira na vrijeme kada je upis stvarno obavljen.

14. Odredbom čl. 412. ZTD-a propisan je način stjecanja poslovnih udjela gdje je rečeno da se poslovni udjeli mogu prenositi i nasljeđivati, što znači da poslovni udjel na drugu osobu ili osobe može preći pravnim poslom ili nasljeđivanjem.

15. Prema odredbi čl. 417. ZTD-a ako na poslovnome udjelu ima više ovlaštenika, oni mogu prava iz udjela ostvarivati samo zajedno, što istovremeno znači da na poslovnom udjelu koji se stječe nasljeđivanjem može biti i više ovlaštenika.

17. Sukladno odredbi čl. 3. ZN st. 1. i 2. nasljeđuje se zbog smrti fizičke osobe i u trenutku njezine smrti s time da se svaku se fizičku osobu može naslijediti.

18. Članak 4. ZN propisuje:

„1) Umrlo fizičku osobu (ostavitelja) nasljeđuje onaj koji je njezinom smrću stekao nasljedno pravo (nasljednik).

(2) Svaka je osoba sposobna naslijediti ako zakonom nije što drugo određeno.

(3) Nasljedno se pravo stječe po odredbama ovoga Zakona, a na temelju oporuke ili na temelju zakona.

(4) Nasljedno se pravo stječe u trenutku ostaviteljeve smrti. Stjecatelj nasljednog prava može ga se po odredbama ovoga Zakona odreći, pa će se uzeti kao da ga nikada nije niti stekao.“.

19. Sukladno ovoj odredbi trenutkom smrti ostavitelja stječe se nasljedno pravo temeljem zakona ili na temelju oporuke, a osoba koja stječe nasljedno pravo jest nasljednik ostavitelja.

20. Tko je naslijedio neku osobu, njezin je sveopći pravni slijednik, a ostaviteljevom smrću prelazi njegova ostavina na nasljednika, čime postaje njegovo nasljedstvo, kako to slijedi iz odredbe čl. 5. st. 1. i 2. ZN-a.

21. Prema odredbi čl. 5. st. 3. ZN-a ostavina se sastoji od svega što je bilo ostaviteljevo u trenutku njegove smrti, osim onoga što se ne može naslijediti zbog svoje pravne naravi ili po zakonu.

22. Kako su poslovodni udjeli predmet stjecanja bilo temeljem pravnog posla ili na temelju nasljeđivanja to su i poslovni udjeli dio ostavine umrle osobe koji mogu biti predmet nasljeđivanja.

23. Pored, oporučnog ili zakonskog nasljednika, nasljedno pravo ima i nužni nasljednik jer u krug nužnih nasljednici su ostaviteljevi potomci, njegova posvojčad i njihovi potomci te njegov bračni drug, s time da je glede ostaviteljevih roditelja potrebno da se ispuni i dodatni uvjet i to da su trajno nesposobni za rad i da nemaju nužnih sredstava za život kako to slijedi iz odredbe čl. 69. ZN-a.

24. Sukladno odredbi čl. 70. ZN-a st. 1. i 2. pravo na nužni dio jest nasljedno pravo, a dio koji pripada pojedinom nužnom nasljedniku naziva se nužni dio, a raspolaganja za slučaj smrti koja su suprotna nečijem pravu na nužni dio pobojna su.

25. S obzirom na izloženo prema ocjeni ovog suda kada postoji oporučni nasljednik koji na temelju oporuke postaje nasljednik i stječe nasljedno pravo, ali istovremeno postoje i zakonski nasljednici koji pod određenim uvjetima postaju i nužni nasljednici i time imaju pravo na određeni idealni dio ostavine sukladno odredbi čl. 70. st. 3. ZN-a kojim oporučitelj ne može slobodno raspolagati to i ti nasljednici jednako kao i oporučni nasljednik imaju nasljedno pravo (čl. 70. st. 1. ZN-a).

26. Na temelju čl. 4. i čl. 70. ZN-a smrću člana d.o.o.-a njegovi poslovni udjeli prešli su kao nasljedno pravo na njegove nositelje, u konkretnom slučaju na oporučnu nasljednicu i na nužne nasljednike koji polažu pravo na nasljedstvo sveopćim sljedništvom sve dok se ne utvrdi za sada sporna okolnost koji će biti temelj nasljeđivanja, tko će biti nasljednik i koja i koliko pravo na ostavini će imati koji od nasljednika, pravomoćnim rješenjem o nasljeđivanju.

27. Nasljednik ili nasljednici moći će, međutim, ostvarivati prema društvu članska prava iz poslovnog udjela (pravo sudjelovanja na skupštini, pravo glasa, pravo na uporabu dobiti, pravo pobijanja odluka skupštine društva) tek kad se kao član društva upiše u knjigu poslovnih udjela društva jer pored odredbi ZN-a mora se voditi računa i za to pitanje mjerodavnom pravilu iz čl. 411. st. 1. ZTD-a koje propisuje da je u odnosu na društvo član društva je samo onaj tko je upisan u knjizi poslovnih udjela i o čijem je članstvu u društvu obaviješten registarski sud ili se smatra se da je u knjizi poslovnih udjela obavljen upis s danom kad društvu prispije prijava za upis, ako ona ispunjava uvjete koji se traže za takav upis, bez obzira na vrijeme kad je upis stvarno obavljen kako to proizlazi iz odredbe čl. 411. st. 2. ZTD-a.

28.1. U konkretnom slučaju, uvjet za upis u knjigu poslovnih udjela je uredna prijava nasljednika uz koju je priloženo pravomoćno rješenje o nasljeđivanju. Ako tom uvjetu nije udovoljeno nasljednici ne bi mogli sudjelovati u radu skupštine d.o.o. a ni pobijati odluke koje su na toj skupštini donesene, osim ako svi potencijalni nasljednici ne bi nastupali kao zajednički vlasnici sukladno odredbi čl. 417. ZTD-a, a u smislu odredbe čl. 141. st. 1. ZN-a prema kojoj odredbi do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima sunasljednici upravljaju i raspoložu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspoložu stvarima, osim onim što je povjereno na upravljanje izvršitelju oporuke ili skrbniku ostavine.

28.2. Kada se utvrdi koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima, do razvrgnuća sunasljednici upravljaju i raspoložu svime što je do tada bilo zajedničko po pravilima po kojima suvlasnici upravljaju i raspoložu stvarima, osim onim što je povjereno na upravljanje izvršitelju oporuke ili skrbniku ostavine (čl. 141. st. 2. ZN-a).

29. Stoga, se do pravomoćne odluke suda o sporu o valjanosti oporuke, i nasljednom pravu oporučni i nužni nasljednici nalaze u nasljedničkoj zajednici koja je jedan od oblika zajedničkog vlasništva. Postojanje nasljedničke zajednice pretpostavlja to da nasljednici do diobe zajedničke stvari upravljaju i raspolažu nasljedstvom odnosno nasljedničkom zajednicom kao cjelinom zajednički, bez obzira na veličinu i vrijednost njihovih nasljednih dijelova.

30. Ovo stoga što se nasljednik postaje i nasljedno pravo stječe po zakonu, časom smrti umrle fizičke osobe. Rješenje o nasljeđivanju u svojem je bitnom dijelu deklaratorne naravi jer se njime utvrđuje ono što se zbilo već u trenutku ostaviteljeve smrti tj. tko je postao njegov nasljednik i uz koje modalitete. Međutim, do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima, sunasljednici upravljaju i raspolažu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspolažu stvarima. (tako i ovaj sud u odluci poslovni broj Rev 2786/2016-2 od 28. travnja 2021.)

31. Radi zaštite prava koja slijede iz poslovnih udjela sunasljednici mogu u smislu odredbe čl. 200. u svezi s čl. 128. st. 1. ZN-a tražiti od ostavinskog suda da postavi staratelja ostavine, pogotovo glede poslovnih uvjeta, koji će u ime i za račun nasljednika izvršavati prava koja izviru iz poslovnih udjela te će se prema društvu legitimirati upravo tim rješenjem ostavinskog suda.

32. S obzirom na sve izloženo glede pitanja doneseno je slijedeće pravno shvaćanje:

„Kada između nasljednika postoji spor o pravu na nasljedstvo ili veličini nasljednog dijela do utvrđenja koliki dijelovi nasljednog prava pripadaju pojedinim nasljednicima sunasljednici upravljaju i raspolažu svime što čini nasljedstvo po pravilima po kojima zajednički vlasnici upravljaju i raspolažu stvarima, osim onim što je povjereno na upravljanje izvršitelju oporuke ili skrbniku ostavine u smislu čl. 141. Zakona o nasljeđivanju i čl. 417. Zakona o trgovačkim društvima.

Svi sunasljednici do rješenja spora o pravu na nasljedstvo ili o veličini nasljednog dijela, stječu poslovne udjele sukladno odredbi čl. 411. st. 1. ili sukladno odredbi čl. 411. st. 2. ZTD-a trenutkom smrti ostavitelja.“,

i odlučeno je kao u izreci u smislu odredbe čl. 502.m ZPP-a.

Zagreb, 10. siječnja 2024.

Predsjednik vijeća:
mr.sc. Dražen Jakovina, v.r.